

Ändringar i nuvarande valedelssystem

Förslag på ändringar inför valen 2022

Valmyndigheten

Innehåll

1	Promemorians huvudsakliga innehåll.....	2
2	Lagförslag	3
2.1	Förslag till ändringar i vallagen (2005:837).....	3
2.2	Förslag till ändringar i valförordningen (2005:874)	9
3	Inledning.....	11
4	Volymen valsedlar	12
5	Distributionen av valsedlar och ordningen bland valsedlar	19
6	Konsekvenser.....	23
6.1	Utlandsröstning	23
6.2	Röstning i Sverige	23
6.3	Samlad bedömning	24
7	Ikraftträdande	25

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian lämnas förslag på förändringar som Valmyndigheten bedömer möjliga att genomföra inför valen 2022. Det är förändringar som skulle underlätta för väljare, partier och valadministrationen och tydliggöra ansvaret för tillhandahållandet av valsedlar i röstnings- och vallokaler. Förslagen innebär att endast blanka valsedlar ska tillhandahållas vid röstning på utlandsmyndighet och att vid röstning i Sverige ska valadministrationen tillhandahålla valsedlar för samtliga partier som registrerat partibeteckning och lämnat in kandidatlista till det aktuella valet.

Vidare innebär förslagen ett antal förändringar av valteknisk karaktär som är nödvändiga att genomföra för att valmyndigheterna ska kunna ta det större ansvar som förslaget innebär gällande valsedlarna.

2 Lagförslag

2.1 Förslag till ändringar i vallagen (2005:837)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (2005:874)

- *dels* att 2 kap. 1§, 9§, 10§, 13§, 17§ och 20§ ska ha följande nya lydelse och
- *dels* att 6 kap. 1§, 2§, 3§, 7§ och 8§ ska ha följande nya lydelse och
- *dels* att 6 kap. 9§ och 10§ ska utgå och
- *dels* att 8 kap. 2§ ska ha följande nya lydelse och
- *dels* att 13 kap. 7§ ska ha följande nya lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

<p>1 § Ett parti som vill registrera sin beteckning ska skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten.</p> <p>Om anmälan görs senast den sista februari det år då ordinarie val till riksdagen och till region- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet ska hållas, gäller registreringen från och med det valet.</p> <p>Om det är fråga om ett extra val ska en anmälan i stället göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen ska gälla från och med det valet.</p>	<p>2 kap.</p> <p>1 § Ett parti som vill registrera sin beteckning ska skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten.</p> <p>Om anmälan görs senast den <i>andra maj</i> det år då ordinarie val till riksdagen och till region- och kommunfullmäktige ska hållas, gäller registreringen från och med det valet.</p> <p>Om anmälan görs senast den sista februari det år då val till Europaparlamentet ska hållas, gäller registreringen från och med det valet.</p> <p>Om det är fråga om ett extra val ska en anmälan i stället göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen ska gälla från och med det valet.</p>
<p>Anmälan av kandidater för partier som registrerat partibeteckning</p> <p>9 § Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val ska skriftligen göra detta hos den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen.</p>	<p>Anmälan av Kandidater för partier som registrerat partibeteckning</p> <p>9 § <i>Ett parti kan ange kandidater för ett visst val. Kandidatnamnen ska vara uppförda i nummerordning. Varje kandidat ska identifieras så att det framgår vem som avses. Ett parti som vill ange kandidater ska skriftligen göra detta hos den centrala valmyndigheten eller, i den</i></p>

<p>Tillsammans med anmälan ska partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan.</p> <p>En anmälan av kandidater för ett visst val och en kandidats samtycke till anmälan gäller även för ett omval i det valet. Ett parti får dock ändra en anmälan som har gjorts enligt första stycket.</p>	<p><i>utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen.</i></p> <p><i>Ett parti som anger kandidater ska även uppge om kandidaterna ska vara anmälda. Det är endast partier med registrerad partibeteckning som kan anmäla samtliga kandidater.</i></p> <p>Tillsammans med en sådan anmälan av samtliga kandidater ska partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan.</p> <p><i>Ett partis angivande av kandidater för ett visst val och en kandidats samtycke till anmälan gäller även för ett omval i det valet. Ett parti får dock ändra sina listor över kandidater inför ett omval.</i></p>
<p>10 § En anmälan av kandidater ska avse</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. för val till riksdagen: en viss valkrets, 2. för val till kommun- eller regionfullmäktige: kommunen eller regionen, 3. för val till Europaparlamentet: hela landet. 	<p>10 § <i>Ett parti får lämna in en lista med angivna kandidater per val. Listan med angivna kandidater (anmälda eller inte anmälda) ska avse</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. för val till riksdagen: en viss valkrets, 2. för val till kommun- eller regionfullmäktige: kommunen eller regionen, 3. för val till Europaparlamentet: hela landet. <p><i>Sista datum för att lämna in en lista med angivna kandidater är den 2 maj inför val till riksdag, kommun- och regionfullmäktige och senast den sista februari inför val till Europaparlamentet, beträffande parti som avses i 8 kap. 2 § första stycket 2 b hos länsstyrelsen och i övrigt hos den centrala valmyndigheten.</i></p>
<p>13 § Den centrala valmyndigheten skall inför varje val</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. besluta när kandidaterna senast skall anmälas och kungöra detta beslut i Post- och Inrikes Tidningar, 2. underrätta varje parti som registrerat sin partibeteckning om tidpunkten, och 	<p>13 § Den centrala valmyndigheten <i>ska</i> inför varje val</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. besluta när <i>uppgifter om</i> kandidaterna senast <i>ska lämnas in</i> och kungöra detta beslut i Post- och Inrikes Tidningar, 2. underrätta varje parti som registrerat sin partibeteckning om tidpunkten, och

<p>3. bestämma när försäkran enligt 11 § senast skall lämnas.</p> <p>17 § En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val ska dock en anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.</p>	<p>3. bestämma när försäkran enligt 11 § senast <i>ska</i> lämnas.</p> <p>17 § En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val ska dock en anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.</p> <p><i>För partier som angett uppgifter om kandidater utan att anmäla samtliga kandidater gäller dock att dessa måste anmäla deltagande senast den dag som avses i 2 kap. 13 § 1 för att valsedlar ska tillhandahållas vid röstmottagningsställena.</i></p>
<p>20 § Den som kandiderar för ett parti som har anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.</p> <p>En förklaring som avses i 9 § andra stycket ska anses som ett samtycke till kandidaturen enligt första stycket för det parti förklaringen avser.</p> <p>Ett samtycke till kandidaturen för ett parti i ett val gäller även för ett omval i det valet.</p>	<p>20 § Den som kandiderar för ett parti som har anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.</p> <p>En förklaring som avses i 9 § <i>tredje</i> stycket ska anses som ett samtycke till kandidaturen enligt första stycket för det parti förklaringen avser.</p> <p>Ett samtycke till kandidaturen för ett parti i ett val gäller även för ett omval i det valet.</p>
<p>1 § Vid val används följande slag av valsedlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. valsedlar med parti- och valbeteckning, 2. valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater, 3. valsedlar med enbart valbeteckning. 	<p>6 kap.</p> <p>1 § Vid val används följande slag av valsedlar:</p> <p>1. valsedlar med parti- och valbeteckning,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater, 2. valsedlar med enbart valbeteckning.
<p>2 § Valsedlar som anges i 1 § 1 och 2 får förutom den information som framgår där innehålla</p>	<p>2 § Valsedlar som anges i 1 § 1 och 2 får förutom den information som framgår där innehålla</p>

<p>1. uppgift om för vilken valkrets valsedeln är avsedd,</p> <p>2. uppgift om huruvida det parti som valsedeln gäller för har registrerat sin partibeteckning och anmält kandidater.</p> <p>Valsedlar får också innehålla information som behövs för valadministrativa ändamål.</p>	<p>1. uppgift om för vilken valkrets valsedeln är avsedd,</p> <p>2. uppgift om huruvida det parti som valsedeln gäller för har registrerat sin partibeteckning och anmält kandidater.</p> <p>Valsedlar får också innehålla information som behövs för valadministrativa ändamål.</p>
<p>3 § Kandidatnamnen ska vara uppförda i nummerordning. Varje kandidat ska identifieras så att det framgår vem som avses.</p> <p>Valsedlarna ska dessutom vara utformade så att väljarna kan lämna en särskild personröst och innehålla upplysning om personvalets innebörd. Lag (2010:1416).</p>	<p>3 § Kandidatnamnen ska vara uppförda i nummerordning. Varje kandidat ska identifieras så att det framgår vem som avses.</p> <p><i>Valsedlar innehållande uppgifter om kandidater ska dessutom vara utformade så att väljarna kan lämna en särskild personröst och innehålla upplysning om personvalets innebörd. Lag (2010:1416).</i></p>
<p>7 § Valsedlar som är avsedda att läggas ut på röstmottagningsställen enligt 8 kap. 2 § första stycket 2 och 3 tillhandahålls endast för de partier som begär det. Begäran skall göras senast den dag som den centrala valmyndigheten bestämmer, beträffande parti som avses i 8 kap. 2 § första stycket 2 b hos länsstyrelsen och i övrigt hos den centrala valmyndigheten.</p>	<p>7 § Valsedlar som är avsedda att läggas ut på röstmottagningsställen enligt 8 kap. 2 § första stycket 2 och 3 tillhandahålls endast för de partier som begär det. Begäran skall göras senast den dag som den centrala valmyndigheten bestämmer, beträffande parti som avses i 8 kap. 2 § första stycket 2 b hos länsstyrelsen och i övrigt hos den centrala valmyndigheten.</p> <p><i>7 § Valsedlar som är avsedda att läggas ut på röstmottagningsställen enligt 8 kap. 2 § första stycket 2 tillhandahålls endast för de partier som har registrerad partibeteckning samt anger uppgifter om kandidater enligt 2 kap. 9-10 §§.</i></p> <p><i>Partier som har registrerad partibeteckning och som har angett uppgifter om kandidater utan att anmäla samtliga kandidater måste vidare ha anmält deltagande i det aktuella valet senast den dag som avses i 2 kap. 13 § 1 för att valsedlar ska tillhandahållas.</i></p>
<p>8 § Följande partier som ställer upp i ett val har rätt till valsedlar på statens bekostnad:</p> <p>1. vid val till riksdagen: parti som vid valet får eller vid något av de två senaste</p>	<p><i>8 § Partier som har en registrerad partibeteckning som gäller för ett val och som har angett uppgifter om kandidater för det aktuella valet enligt 2 kap. 9 och 10 §§ har rätt till valsedlar tryckta och</i></p>

<p>riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet eller som ändå är eller genom valet blir representerat i riksdagen,</p> <p>2. vid val till region- eller kommunfullmäktige: parti som är eller genom valet blir representerat i fullmäktige,</p> <p>3. vid val till Europaparlamentet: parti som vid valet får eller vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet.</p> <p>I samtliga fall avser rätten till fria valsedlar ett antal som motsvarar högst tre gånger antalet röstberättigade i</p> <p>1. vid val till riksdagen: valkretsen,</p> <p>2. vid övriga val: valet.</p> <p>Vid tillämpningen av andra stycket beräknas antalet röstberättigade på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet den 1 mars valåret. Lag (2019:923).</p>	<p><i>tillhandahållna på röstmottagningsställen och vallokaler inom landet.</i></p> <p>1. vid val till riksdagen: parti som vid valet får eller vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet eller som ändå är eller genom valet blir representerat i riksdagen;</p> <p>—2. vid val till region- eller kommunfullmäktige: parti som är eller genom valet blir representerat i fullmäktige;</p> <p>—3. vid val till Europaparlamentet: parti som vid valet får eller vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet.</p> <p>I samtliga fall avser rätten till fria valsedlar ett antal som motsvarar högst tre gånger antalet röstberättigade i</p> <p>—1. vid val till riksdagen: valkretsen;</p> <p>—2. vid övriga val: valet.</p> <p>Vid tillämpningen av andra stycket beräknas antalet röstberättigade på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet den 1 mars valåret. Lag (2019:923).</p>
<p>9 § Valsedlar levereras endast om de betalas i förskott. För ett parti som redan före valet har rätt till valsedlar på statens bekostnad, krävs förskottsbetalning dock endast i den utsträckning beställningen gäller fler valsedlar än vad som anges i 8 § andra stycket.</p> <p>Ett parti som först efter valet har rätt till fria valsedlar, skall få tillbaka erlagt förskott för sådana valsedlar. Detta gäller oavsett vem som har betalat beloppet.</p>	<p>9 § Valsedlar levereras endast om de betalas i förskott. För ett parti som redan före valet har rätt till valsedlar på statens bekostnad, krävs förskottsbetalning dock endast i den utsträckning beställningen gäller fler valsedlar än vad som anges i 8 § andra stycket.</p> <p>Ett parti som först efter valet har rätt till fria valsedlar, skall få tillbaka erlagt förskott för sådana valsedlar. Detta gäller oavsett vem som har betalat beloppet.</p>

<p>10 § Partier som har rätt till fria valsedlar enligt 8 § har också rätt att i rimlig utsträckning på statens bekostnad få valkuvert, ytterkuvert för budröst samt ytterkuvert och omslagskuvert för brevröst.</p>	<p>10 § Partier som har rätt till fria valsedlar enligt 8 § har också rätt att i rimlig utsträckning på statens bekostnad få valkuvert, ytterkuvert för budröst samt ytterkuvert och omslagskuvert för brevröst.</p>
<p>2 § I anslutning till ett röstmottagningsställe ska det ordnas en lämplig avskärmad plats där valsedlar kan läggas ut. Om en sådan plats inte kan anordnas i anslutning till röstmottagningsstället får den i stället ordnas inne i lokalen. På denna plats ska väljarna ha tillgång till</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. valsedlar med enbart valbeteckning, 2. valsedlar med parti- och valbeteckning <ol style="list-style-type: none"> a) för val till riksdagen samt region- och kommunfullmäktige för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet, b) för val till region- och kommunfullmäktige för varje parti som redan är representerat där och som inte uppfyller kraven i a ovan, när det gäller röstmottagningsställen inom den region eller den kommun där partiet är representerat, 3. valsedlar med parti- och valbeteckning för val till Europaparlamentet för varje parti som vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet. <p>De partier som deltar i valen ska också kunna lägga ut sina valsedlar på denna plats.</p> <p>Första stycket 2 och 3 gäller endast under förutsättning att partiet har gjort en begäran enligt 6 kap. 7 §.</p>	<p>8 kap.</p> <p>2 § I anslutning till ett röstmottagningsställe ska det ordnas en lämplig avskärmad plats där valsedlar kan läggas ut. Om en sådan plats inte kan anordnas i anslutning till röstmottagningsstället får den i stället ordnas inne i lokalen. På denna plats ska väljarna ha tillgång till</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. valsedlar med enbart valbeteckning, 2. valsedlar med parti- och valbeteckning <i>samt uppgifter om kandidater</i> <ol style="list-style-type: none"> a) för val till riksdagen samt region- och kommunfullmäktige för varje parti <i>som har en registrerad partibeteckning som gäller för val till den aktuella beslutande församlingen och som lämnat in uppgifter om kandidater för det aktuella valet enligt 2 kap. 9 och 10 §§.</i> b) för val till region- och kommunfullmäktige för varje parti som registrerat partibeteckning som gäller för den aktuella beslutande församlingen och lämnat in uppgifter om kandidater, b) för val till Europaparlamentet för varje parti <i>som har en registrerad partibeteckning som gäller för val till Europaparlamentet och som lämnat in uppgifter om kandidater för det aktuella valet enligt 2 kap. 9 och 10 §§.</i> <p>De partier som deltar i valen ska också kunna lägga ut sina valsedlar på denna plats.</p> <p>Första stycket 2 och 3 gäller endast under förutsättning att partiet har gjort en begäran enligt 6 kap. 7 §.</p>

<p>Lag (2019:923).</p>	<p><i>Första stycket, att platsen ska vara avskärmad, gäller inte hos utlandsmyndighet. Tredje meningen 2 gäller inte hos utlandsmyndighet. Där ska endast valsedlar med valbeteckning (blanka valsedlar) tillhandahållas.</i></p>
<p>7 § En valsedel är ogiltig om den</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. saknar partibeteckning, 2. har mer än en partibeteckning, 3. har en partibeteckning för ett parti som inte anmält sitt deltagande i valet enligt 2 kap., eller 4. har kännetecken som uppenbart gjorts med avsikt. <p>Finns det fler än en valsedel i ett valkuvert är dessa ogiltiga. Om kuvertet innehåller flera valsedlar och alla har samma partibeteckning, ska dock en valsedel räknas som giltig. Skiljer sig valsedlarna i ett sådant fall åt i fråga om kandidatnamn eller de särskilda personrösterna, ska namnen på valsedlarna anses obefintliga.</p> <p>Vid prövningen enligt första och andra styckena bortses i förekommande fall från en partisymbol som en väljare skriver till på en valsedel. Lag (2014:1384).</p>	<p>13 kap.</p> <p>7 § En valsedel är ogiltig om den</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. saknar partibeteckning, 2. har mer än en partibeteckning, 3. har en partibeteckning för ett parti som inte anmält sitt deltagande i valet enligt 2 kap., eller 4. har kännetecken som uppenbart gjorts med avsikt, <i>eller</i> 5. <i>ej är tillhandahållen av den centrala valmyndigheten, enligt 6 kap. 6 §.</i> <p>Finns det fler än en valsedel i ett valkuvert är dessa ogiltiga. Om kuvertet innehåller flera valsedlar och alla har samma partibeteckning, ska dock en valsedel räknas som giltig. Skiljer sig valsedlarna i ett sådant fall åt i fråga om kandidatnamn eller de särskilda personrösterna, ska namnen på valsedlarna anses obefintliga.</p> <p>Vid prövningen enligt första och andra styckena bortses i förekommande fall från en partisymbol som en väljare skriver till på en valsedel. Lag (2014:1384).</p>

2.2 Förslag till ändringar i valförordningen (2005:874)

Härigenom föreskrivs i fråga om valförordningen (2005:874)

- dels att 6§ ska utgå och
- dels att 16§ ska ha följande nya lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

<p>6 § Beställning av valsedlar görs hos Valmyndigheten när det gäller val till Europaparlamentet och i övrigt hos länsstyrelsen.</p> <p>Partier som beställer valsedlar ska betala samtliga kostnader för framställning och leverans av valsedlarna. Kostnaderna ska delas upp i en fast och en rörlig del. De ska betalas i förskott.</p> <p>Av 6 kap. 8 § vallagen (2005:837) framgår att partier i vissa fall har rätt till valsedlar på statens bekostnad. Förordning (2008:1279).</p>	<p>6 § Beställning av valsedlar görs hos Valmyndigheten när det gäller val till Europaparlamentet och i övrigt hos länsstyrelsen.</p> <p>Partier som beställer valsedlar ska betala samtliga kostnader för framställning och leverans av valsedlarna. Kostnaderna ska delas upp i en fast och en rörlig del. De ska betalas i förskott.</p> <p>Av 6 kap. 8 § vallagen (2005:837) framgår att partier i vissa fall har rätt till valsedlar på statens bekostnad. Förordning (2008:1279).</p>
<p>16 § Valmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. avgifter vid beställning av valsedlar och kuvert, 2. papperskvalitet och färgnyanser för valsedlar samt vilken administrativ information som ska finnas på dessa, 3. utformningen av röstkort, kuvert och omslag, 4. blanketter för röstlängd, protokoll och väljarförteckningar, och 5. vilken administrativ information som ska finnas i protokoll som förs av valnämnderna och länsstyrelserna. Förordning (2008:1279). 	<p>16 § Valmyndigheten får meddela närmare föreskrifter om</p> <p>— 1. avgifter vid beställning av valsedlar och kuvert,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. papperskvalitet och färgnyanser för valsedlar samt vilken administrativ information som ska finnas på dessa, 2. utformningen av röstkort, kuvert och omslag, 3. blanketter för röstlängd, protokoll och väljarförteckningar, och 4. vilken administrativ information som ska finnas i protokoll som förs av valnämnderna och länsstyrelserna. Förordning (2008:1279).

3 Inledning

Valmyndigheten har under de senaste tio åren framfört till regeringen behovet av förändringar i valsedelssystemet och de problem som det nuvarande systemet medför. En sammanställning av de problem och utmaningar som Valmyndigheten på olika sätt och vid olika tillfällen framfört till regeringen finns listade i Valmyndighetens interna promemoria *En utredning om valsedelssystemet och hur det skulle kunna förändras*¹. Den centrala brist som identifierats är den stora mängden valsedlar – nästan 700 miljoner – som det nuvarande valsedelssystemet leder till. För att säkerställa ett fortsatt högt förtroende för valsystemet och reducera de risker som dagens valsedelssystem orsakar föreslår vi nu, inför valen 2022, förändringar på tre områden. Dessa områden är så pass problematiska att förbättringar och förenklingar behöver ske redan inför valen 2022, inom ramen för nuvarande valsedelssystem. Dessa områden är

- komplexiteten i valsedelskedjan – antalet aktörer och distributionsvägar behöver minska,
- mängden valsedlar – volymen behöver reduceras och
- möjligheterna att hålla ordning bland valsedlarna vid röstmottagning behöver förbättras.

Den stora volymen av valsedlar innebär i sig ett problem för möjligheterna att långsiktigt genomföra säkra val i Sverige eftersom det finns begränsningar i fråga om produktion, distribution m.m. där varje del av kedjan är känslig för störningar och där varje störning kan medföra långtgående konsekvenser för möjligheten att genomföra val i stadgad ordning. Därför följer nedan ett antal förslag till lösningar och författningsändringar som kan bidra till att stärka valsystemets motståndskraft mot manipulationer och långsiktigt garantera förmågan att med säkerhet kunna genomföra ordinarie och extra val i Sverige. Förslagen utgår från befintligt valsedelssystem och att väljarna inte ska uppfatta några stora förändringar. Tillsammans utgör de individuella förslagen en helhet och är i flera fall beroende av varandra för att vara effektfulla.

Förslagen påverkar väljare, partier, valadministrationen och utlandsmyndigheterna. Valmyndigheten bedömer att förslagen förbättrar förutsättningarna för att genomföra ett säkert val 2022, genom tydligare ordning i vallokaler för både väljare och röstmottagare, säkrare och enklare transporter och förvaring av valsedlar. Dessutom minskar valens kostnader och belastningen på miljön.

De framlagda förslagen ligger väl i linje med direktiven till den utredning som regeringen tillsatte den 26 mars 2020², i syfte att öka valsystemets skydd mot manipulationer. Enligt direktiven till utredningen motiverar de samlade erfarenheterna från 2018 och 2019 års val att initiativ nu tas till att göra en översyn av vissa delar av valsystemet i syfte att stärka förtroendet för valsystemet och stärka dess motståndskraft mot manipulationer.

¹ Dnr. 200 279413 – 19/98222

² Dir 2020:30, Stärkt skydd mot manipulationer av valsystemet

4 Volymen valsedlar

Förslag:

- Vid röstmottagning hos en utlandsmyndighet ska endast valsedlar med valbeteckning (blanka valsedlar) tillhandahållas. Det innebär också att platsen för valsedlar inte behöver vara avskärmd på utlandsmyndigheter, vilket underlättar genomförandet av röstningen.
- De så kallade partivalsedlarna tas bort och de valsedlar som tillhandahålls av kommunerna vid röstning i Sverige är blanka valsedlar och valsedlar med partibeteckning och kandidater (namnvalsedlar).
- Partier som deltar i val får endast gå till val med en kandidatlista per parti och valkrets.

Bestämmelser i vallagen styr framställningen av valsedlar. Där regleras vilka typer av valsedlar som ska finnas, vem som ansvarar för tryckning och distribution samt vilka volymer som de största partierna har rätt att beställa på statens bekostnad. Det finns dock inga övre gränser för hur stor mängd valsedlar som totalt får framställas. Ett system med partiunika valsedlar per valkrets, tillsammans med generösa möjligheter för väljarna att kunna rösta på annan plats än den ordinarie vallokalen på valdagen resulterar dessutom i ett behov av att framställa, distribuera och tillhandahålla långt fler valsedlar än det faktiska behovet för att säkerställa att det alltid ska finnas valsedlar under perioden för röstning.

Vid de allmänna valen 2018 trycktes och distribuerades 673 miljoner valsedlar. Av dessa lades knappt 20 miljoner ner i valurnorna, vilket betyder att 653 miljoner valsedlar förblev oanvända, det vill säga 97 procent av den totalt producerade mängden valsedlar. De allra flesta övertaliga valsedlar destruerades efter valet.

Som redan framförts innebär den stora volymen av valsedlar i sig ett problem för möjligheterna att långsiktigt genomföra säkra val i Sverige eftersom det finns begränsningar i fråga om produktion, distribution m.m. där varje del av kedjan är känslig för störningar och där varje störning kan medföra långtgående konsekvenser för möjligheten att genomföra val i stadgad ordning. Det betyder också att det trycks, distribueras och destrueras långt fler valsedlar än vad som används.

Endast blanka valsedlar vid röstning på en utlandsmyndighet

Bestämmelser om röstmottagning på en utlandsmyndighet är enligt vallagen samma som vid inrikes förtidsröstning. De valsedlar som måste tillhandahållas enligt vallagens bestämmelser i 8 kap. 2 § vallagen är valsedlar med valbeteckning och valsedlar med både val- och partibeteckning för de partier som vid något av de två föregående riksdagsvalen fick mer än en procent av rösterna i landet, dock under förutsättningen att partiet anmäler att de vill ha

sina valsedlar utlagda³. För enkelhetens skull benämns dessa valsedlar härnäst som blanka valsedlar respektive partivalsedlar.

Valsedlar behöver tryckas och distribueras för att finnas tillhands på alla utlandsmyndigheter där det beslutats att röstmottagning ska ske. Försändelser med valmaterial och valsedlar framställs, packas och skickas för att vara framme i god tid innan röstmottagningen påbörjas. Till ett flertal länder är detta mycket tidskritiskt med anledning av att valsedlarna trycks sent in på valet. Försändelser kan fastna i tullen i mottagarlandet, eller komma i retur och behöva skickas om.

Vid valet 2018 uppgick antalet röstningslokaler i utlandet till 248 fördelade över 119 länder. Av dem tog 242 lokaler emot minst en röst. Totalt mottog Valmyndigheten 46 854 röster som lämnats på utlandsmyndigheterna. Den utlandsmyndighet som tog emot flest röster var svenska ambassaden i London (5 021 röster). Valmyndigheten skickade ut ca 365 000 valsedlar till utlandsmyndigheterna, varav drygt 36 000 var blanka. Därutöver tillkom tillägsbeställningar på ca 10 000 valsedlar.

Genom att införa en bestämmelse i vallagen som medger att endast blanka valsedlar ska finnas tillgängliga vid röstning vid utlandsmyndigheterna kan antalet valsedlar minskas och ett flertal fördelar uppnås. Som exempel kan nämnas att försändelserna och transportererna blir säkrare genom att de innehåller färre antal valsedlar och genom att det då finns bättre möjligheter att sända materialet i god tid före valet. Detta reducerar distributionskostnaderna och minskar miljöbelastningen från transporter. Det skulle dessutom bli betydligt enklare för utlandsmyndigheterna att hitta lämpligt utrymme för valsedlarnas placering under röstmottagningen. Att endast ha blanka valsedlar på utlandsmyndigheter innebär också att bestämmelsen i 8 kap. 2 § vallagens första mening om att platsen för valsedlar ska vara avskärmad kan tas bort för röstning vid en utlandsmyndighet eftersom endast blanka valsedlar tillhandahålls.⁴

För väljare som röstar utomlands blir röstningsprocessen enklare så till vida att röstningen går till på samma sätt oavsett om väljaren röstar via brev eller personligen vid en utlandsmyndighet. Knappt hälften av utlandsrösterna vid 2018 års val, ca 43 000, utgjordes av brevröster där röstningsmaterialet som skickades ut till väljarna innehöll blanka valsedlar. Väljaren röstar genom att själv skriva partinamnet på valsedeln, och kan även personrösta genom att lägga till ett kandidatnamn. Genom att endast tillhandahålla valsedlar för egen ifyllnad skapas även större rättvisa mellan deltagande partier eftersom inga partier exponeras med egen valsedel för väljarna vid röstning. Information om vilka partier som deltar i valet finns alltid tillgängligt via Valmyndighetens hemsida, och måste även finnas på plats vid röstmottagningen.

Förslaget att endast tillhandahålla blanka valsedlar på utlandsmyndigheterna skapar dessutom avsevärt förbättrade förutsättningar att framställa och distribuera valsedlar vid

³ Vid val till Europaparlamentet finns ett undantag som medger att partier som vid de två senaste valen till Europaparlamentet fått mer än en procent av rösterna i hela landet får sina namnvalsedlar utlagda, under förutsättning att partiet endast går fram med en lista per parti.

⁴ Ursprungligen benämndes blanka valsedlar ”ifyllnadsvalsedlar” och att dess syfte var just att väljare skulle kunna skriva på dem i de fall väljaren inte hade tillgång till valsedlar för det parti hen ville rösta på.

extra val och omval. Riskerna att nödvändigt valmaterial inte hinner framställas och distribueras i tid vid extra val och omval reduceras betydligt.

Som nackdel kan nämnas att avsaknaden av partiunika valsedlar kan öka antalet frågor om vilka partier och kandidater som ställer upp, och om hur röstningen går till. Behoven av hjälp med att fylla i valsedlarna kan komma att öka och själva röstningen kan komma att ta längre tid. Förändringen behöver belysas i utbildning för röstmottagarna och utlandsmyndigheterna och information till väljare.

Partivalsedlarna tas bort för röstning inom landet

Att tillhandahålla partivalsedlar har flera syften. Dels underlättar det förtidsröstning på parti utanför väljarens kommun eller valkrets på något av de största partierna, dels förenklar partivalsedlarna för de väljare som bara vill rösta på parti och inte vill avge en personröst, under förutsättning att väljaren vill rösta på ett av de partier som får partivalsedlar upptryckta. Valmyndigheten bedömer att namnvalsedlarna istället kan fylla det behov som partivalsedlarna fyller idag. För väljarna blir det tydligare och enklare att hitta rätt valsedel då det inte kommer att finnas flera olika varianter av valsedlar att välja på per parti utan istället det bara finns en namnvalsedel per parti samt blank valsedel.

Storleken på den grupp väljare som avger sin röst utanför den egna kommunen har legat på samma nivå under lång tid, och kan därför sägas utgöra ett stabilt väljarmönster. För valen 2018 visar siffrorna att drygt 87 % av de som förtidsröstade avgav sin röst inom den egna kommunen⁵. Det var således knappt 13 %, eller drygt 371 000 personer, av det totala antalet förtidsröstande som avgav sin förtidsröst utanför sin hemkommun, fördelade på hela landet. Den blanka valsedeln kan ersätta partivalsedeln för de väljare som förtidsröstar utanför den egna kommunen eller valkretsen.

Om man tar bort partivalsedlarna kommer det för alla väljare som förtidsröstar inom den egna kommunen eller valkretsen att finnas namnvalsedlar tillgängliga för de partier och kandidater som ställer upp där. Dessa väljare kan därför använda de namnvalsedlar som gäller för kommunen och valkretsen där väljaren hör hemma istället för att använda en partivalsedel. För övriga förtidsröstare, dvs knappt 13 %, behöver en blank valsedel användas för att förtidsrösta på de partier och kandidater som ställer upp i just den väljarens hemkommun eller valkrets. Ett sådant alternativ finns dock redan idag inom ramen för nuvarande regelverk, eftersom de blanka valsedlarna också har till syfte att tjäna som ifyllnadsvalsedlar när det saknas valsedlar för det parti och den kandidat som väljaren vill rösta på.

Det kan konstateras att väljarna vid valen 2018 använde en partivalsedel i mycket större utsträckning än vad som skulle behövas med tanke på den lilla andel som förtidsröstar utanför den egna kommunen. Av resultatredovisningen framgår att drygt 1,9 miljoner valsedlar med benämningen 90 000 användes vid riksdagsvalet⁶. Benämningen 90 000 avser

⁵ Antalet kommunexterna förtidsröster som Postnord hanterade vid valen 2018 (371 393) delat med antalet avgivna förtidsröster totalt (2 918 072).

⁶ Av totalt 6 535 271 angivna röster.

valsedlar som av länsstyrelsen bedömts som en partiröst, men kan i praktiken innebära en partivalsedel, en blank valsedel med ifyllt partinamn eller en namnvalsedel där kandidatnamnen inte gäller för valkretsen eller valområdet. Men även om denna uppdelning finns är antalet högt. Genom att ta bort partivalsedlarna tvingas de allra flesta väljarna att istället använda en namnvalsedel, och en förutsättning för att detta ska fungera tillfredställande är att det finns en garanti att partiernas namnvalsedlar hela tiden finns till hands.

Det kan även argumenteras att systemet med partivalsedlar är missledande för väljarna eftersom vissa partier får dubbel exponering genom tillhandahållandet av partivalsedlar. Dubbel exponering kan även göra det svårt för väljaren att veta vilken valsedel hen ska använda och vad det är för skillnad på dem. Genom att ta bort partivalsedlarna blir partiernas namnvalsedlar likvärdigt exponerade för väljarna och ger de allra flesta väljare⁷ möjlighet att både rösta på parti och avge en personröst utan att själv behöva skriva någonting på valsedeln. Vidare skapas ett enklare system för väljarna att förstå – du röstar med en namnvalsedel om du röstar inom din kommun och valkrets, men ska i alla övriga fall använda en blank valsedel för ifyllnad.

Antalet partivalsedlar som trycktes och distribuerades inför de allmänna valen till riksdagen, kommun- och regionfullmäktige 2018 uppgick till knappt 105 miljoner. Antalet blanka valsedlar uppgick till 9,7 miljoner fördelade på de tre valen. Om inga partivalsedlar trycks och distribueras reduceras den totala volymen valsedlar med 105 miljoner. Samtidigt behöver partivalsedlarna ersättas med blanka valsedlar, som behöver öka i antal. Dock bör ökningen kunna hållas på en relativt låg nivå eftersom väljarna kan använda dessa för röstning på samtliga deltagande partier och blanka valsedlar redan framställs i relativt stor mängd. En ökning med 5 miljoner fördelade på tre val borde därför räcka. Detta skulle innebära en total reduktion av valsedelsvolymen med 100 miljoner valsedlar.

Att det bara kommer att finnas blanka valsedlar och valsedlar med kandidater kan få praktiska konsekvenser i den slutliga röstsammanräkningen eftersom det innebär dels att fler blanka valsedlar ska räknas, fler handstilar tolkas och dels att personröstningen kan öka vilket gör att det tar längre tid att räkna kryss. Det kan också innebära att nya listor kan komma att behöva skapas i samband med rösträkningen om väljaren skriver till namn på icke anmälda kandidater på en blank valsedel. Å andra sidan blir det färre sorteringshögar om partivalsedlarna tas bort. Om dessutom antal kandidatlistor reduceras till en per krets bör räkningen bli mindre komplex och därmed gå snabbare.

Begränsa partiernas beställning av valsedlar till en lista per parti och valkrets

Möjligheten för partierna att beställa och ställa upp i val med fler än en kandidatlista per valkrets ökar mängden valsedlar som behöver tryckas och distribueras. Antalet unika listor till riksdagsvalet 2018 uppgick till 283 fördelade på 79 partier och 29 riksdagsvalkretsar. 26 partier hade fler än en lista i riksdagsvalet, varav ett parti hade hela 13 listor i en och samma valkrets. Vid en jämförelse mellan de 22 partierna med registrerad partibeteckning hade åtta av dessa partier mellan 30 och 46 unika listor (namnvalsedlar) som de ställde upp i val med.

⁷ Dvs de som röstar inom den egna kommunen och valkretsen.

Volymen av de beställda namnvalsedlarna var 217 189 000. Åtta av de 22 partierna på riksnivå beställde även 262-373 unika listor (namnvalsedlar) i de kommunala valen och den totala volymen för dessa var 173 087 000 namnvalsedlar.

Det är Valmyndighetens erfarenhet att både väljare och partier har begränsad kunskap om konsekvenserna av att rösta med en viss valsedel lista om det finns fler än en. Flera olika listor för ett parti gör sammanräkningen komplicerad, och resultatet blir i vissa fall svårt att förstå och förklara.

Genom att begränsa möjligheterna för deltagande partier att gå till val med endast en valsedel per parti och valkrets kan mängden valsedlar som behöver tryckas och distribueras minska. Det skulle förenkla för väljarna att orientera sig bland partiets kandidater, samt öka den allmänna förståelsen för hur valresultatet räknats fram.

Förslaget ovan, att begränsa partiernas beställning av valsedlar till en lista per parti och valkrets tillsammans med förslaget nedan om att ta bort möjligheten för partierna att gå fram med en rikslista, utgör en förutsättning för att överföra allt ansvar för tillhandahållandet av valsedlarna till det offentliga: se förslaget nedan under rubriken Komplexiteten i distributionskedjan behöver minska.

Möjligheten för partierna att gå fram med en rikslista vid sidan av valkretslistorna tas bort

Det finns idag en möjlighet för partier som ställer upp i riksdagsval att beställa en valsedel med kandidater som gäller för hela landet. Det betyder att – om kandidaterna anmäls enligt 2 kap. 10 § punkt 1 – samtliga kandidater på den listan ska vara anmälda till alla 29 valkretsarna. Motsvarande gäller det samtycke som lämnas in av kandidater som inte är anmälda enligt ovan nämnda lagrum för partier som anmält deltagande i valet, men som inte anmält kandidater. Alla typer av kandidatsamtycken sker med utgångspunkt från ett vals system med valkretsar, som är premisen för det framräknade valresultatet.

I ett proportionellt vals system finns flera nivåer av proportionalitet: mellan partierna i hela landet, mellan valkretsarna genom antalet mandat per valkrets och mellan partierna inom varje valkrets. Grundtanken med valkretsarna är att antalet ledamöter som kan väljas in för en viss valkrets motsvarar antalet röstberättigade i valkretsen. På så sätt motsvarar valresultatet i en viss krets de röstberättigades opinion för just den delen av landet. Samtidigt möjliggörs att kandidater och invalda för varje valkrets har eller får en förankring i just den landsdelen och representerar de röstberättigade i kretsen. Systemet tillåter opinionsskiftningar mellan olika landsdelar och att partiernas framgång varierar mellan valkretsarna. Att partierna nominerar olika kandidater i valkretsarna är därför naturligt och en del av det proportionella vals systemet.

Samtidigt kan det vara svårt för mindre eller nya partier att hitta så många kandidater att det motsvarar unika personer för varje enskild valkrets. Samma kandidat kan således förekomma på valsedlar för flera valkretsar. Denna möjlighet behöver finnas kvar och utgör i vissa fall en förutsättning för att ett parti ska kunna ställa upp i samtliga valkretsar.

Dock finns det partier som förutom listor för varje enskild valkrets samtidigt väljer att gå fram med en rikslista, det vill säga en lista med kandidater som ska vara valbara i samtliga valkretsar. Genom att begränsa antalet listor för partierna till en lista per parti och valkrets, bör möjligheten att samtidigt gå fram med en rikslista tas bort.

Genom att göra dessa begränsningar kan antalet tryckta valsedlar minska. Härigenom uppnås också en ökad tydlighet gentemot väljarna avseende vilka kandidater som gäller. Vidare skapas större tydlighet och därmed förbättrade möjligheter för väljarna att förstå det framräknade resultatet, som sker per valkrets.

Inget parti behöver betala för valsedlarna eller ansvara för distributionen

Det finns idag bestämmelser i 6 kap. 8 § vallagen om att vissa partier har rätt till valsedlar på statens bekostnad. Rätten avser ett antal som motsvarar högst tre gånger antalet röstberättigade, för riksdagen i valkretsen och för övriga val i hela valområdet. Denna rättighet är en subventionering för partier som nått viss framgång, och skapar ojämlikhet mellan partier som har rätt till denna subvention och nya eller mindre partier som behöver betala sina valsedlar själva. Samtidigt förväntas samtliga partier, oavsett storlek, att tillhandahålla namnvalsedlar till de olika röstmottagningsställena. Detta krav är lika för alla partier vid val till riksdagen, kommun- och regionfullmäktige, oavsett kostnadssubventionering. De volymer som beställs ska täcka partiets behov av valsedlar både vid själva röstningen och för partiets kampanjarbete. Antalet namnvalsedlar uppgick vid 2018 års val till drygt 558 miljoner. Av 217 189 000 beställda och tryckta namnvalsedlar för de 23 partierna med registrerad partibeteckning, användes endast 6 471 419 stycken valsedlar i valet till riksdagen.

Genom att föra över samtliga kostnader för framställningen och tillhandahållandet av partiernas valsedlar till staten skapas större möjlighet till kontroll över den mängd valsedlar som trycks och distribueras. Om alla valsedlar tillhandahålls av det offentliga finns inget behov av valsedlar för partierna. På detta sätt skulle volymen valsedlar kunna minska avsevärt, samtidigt som partierna som ställer upp i val behandlas lika så till vida att inget parti behöver betala för valsedlarna eller distribuera valsedlar varken till röstnings- och vallokaler eller direkt till väljare.

Tabellen nedan visar hur många namnvalsedlar partier med registrerad partibeteckning beställde 2018.

Partier med registrerad partibeteckning, Riksdagsval 2018	Beställd volym	Antal röster
Alternativ för Sverige	10 601 000	20 290
Arbetspartiet-Socialdemokraterna	25 217 000	1 830 386
Centerpartiet	27 859 000	557 500
Direktdemokraterna	24 000	5 153
Djurens parti	400 000	3 648
Enhet	600 000	4 647
Europeiska Arbetarpartiet-EAP	5 000	52
Feministiskt initiativ	2 700 000	29 665
Initiativet	1 290 000	615
Klassiskt liberala partiet	100 000	1 504
Kristdemokraterna	20 858 000	409 478
Landsbygdspartiet Oberoende	920 000	4 962
Liberalerna (tidigare Folkpartiet)	23 159 000	355 546
Medborgerlig Samling	1 804 000	13 056
Miljöpartiet de gröna	22 733 000	285 899
Moderaterna	26 791 000	1 284 698
Nordiska motståndsrörelsen	560 000	2 106
Piratpartiet	1 800 000	7 326
SKÅNEPARTIET	160 000	296
Sverigedemokraterna	34 957 000	1 135 627
TRYGGHETSPARTIET	454 000	511
Vänsterpartiet	14 197 000	518 454

Ytterligare en konsekvens av att omfördela valsedelkostnaden och distributionen till det allmänna är att bestämmelserna i valförordningen (2005:874) och Valmyndighetens författningssamling (ValFS) om kostnader för valsedlar kan tas bort. De transaktioner som idag följer av regelverket kring avgifter för valsedlar kommer då inte längre att behövas. Valförordningen och Valmyndighetens författningssamling behöver därför ändras i dessa delar.

En förutsättning för att detta förslag ska vara genomförbart är dock att partierna tillåts gå fram med endast en lista per parti och valkrets. Om en sådan förändring inte genomförs parallellt finns det risk att valnämnderna inte kommer att klara av ordningen och tillhandahållandet av alla olika typer av valsedlar bakom avskärmningen. Se fortsatt resonemang under avsnittet nedan om komplexiteten i distributionskedjan och möjligheten att hålla ordning bland valsedlar.

5 Distributionen av valsedlar och ordningen bland valsedlar

Förslag:

- Valsedlar tillhandahålls i röstningslokaler och vallokaler av kommuner kostnadsfritt för samtliga partier som registrerat partibeteckning. All hantering av valsedlar sköts av valmyndigheterna. Partiernas begäran om utläggning tas bort.
- Partier som inte har registrerad partibeteckning får inte valsedlar utlagda. Partier som har anmält deltagande i valet men inte registrerat partibeteckning får uppmana väljare att skriva partinamn och en eventuell kandidat på en blank valsedel.
- Sista dag att registrera partibeteckning inför val till riksdag, kommun- och regionfullmäktige flyttas fram till 2 maj valåret
- Sista dag för partier som registrerat partibeteckning att lämna in kandidatlista (som ska tryckas till namnvalsedlar) för att få dem utlagda föreslås till 2 maj. Partiet ska ange om kandidaterna ska vara anmälda. Om kandidaterna ska vara anmälda ska även förklaringar lämnas in. Alla partier med registrerad partibeteckning får då endast ett datum att förhålla sig till.

Kommunernas valnämnder övertar ansvaret för att tillhandahålla valsedlar

Vid framställning av valsedlar är produktionstiderna mycket snäva, och förvaring och distribution av valsedlarna är komplex med många inblandade parter i flera led. Denna komplexitet, tillsammans med volymerna, utgör risker. Genom att koncentrera distributionskedjan till färre aktörer minskar risken för fel och incidenter längs vägen.

Enligt 6 kap. 6 § vallagen ska alla valsedlar som används vid val tillhandahållas av den centrala Valmyndigheten. Det betyder att de tryckerier som Valmyndigheten upphandlar trycker och distribuerar de valsedlar som beställs. Beställningar görs av Valmyndigheten, kommunernas valnämnder och av partierna själva genom länsstyrelserna.

Vidare anges i 8 kap. 2 § vallagen vilka valsedlar som måste finnas vid all röstmottagning. Det är, förutom blanka valsedlar, också partivalsedlar för partier som vid något av de senaste två valen till riksdagen fått mer än en procent av rösterna i hela landet eller är representerade i fullmäktige, under förutsättning att partiet begärt utläggning. För val till Europaparlamentet gäller motsvarande en-procentsregel. Tryckning, distribution och lagerhållning av dessa valsedlar sker tidigare än för övriga valsedlar. Namnvalsedlar trycks och distribueras direkt till partierna allteftersom de gör sina beställningar, och partierna ansvarar själva för att dessa levereras till röstmottagningsställena. Det finns inget lagstadgat krav på att dessa valsedlar måste finnas vid röstmottagning.

I 7 kap. vallagen anges att det är kommunerna och utlandsmyndigheterna som anordnar röstmottagning. Röstmottagarna ska hålla ordning på samtliga valsedlar, oavsett om det är partierna eller kommunernas valnämnder som tillhandahåller dem. Dock kan det i praktiken vara svårt för röstmottagarna att veta vilka partier som har lagt ut sina namnvalsedlar, om

något partis valsedlar har tagit slut eller om det förekommit någon oegentlighet, till exempel att någon tagit bort ett partis valsedlar. För att kunna hålla ordning bland alla valsedlar behöver röstmottagarna få bättre förutsättningar än idag att veta vilka valsedlar de är skyldiga att hålla ordning på.

Genom att det offentliga tar över allt ansvar för att tillhandahålla namnvalsedlar till kommunerna för de partier som registrerat partibeteckning och lämnat in kandidatlista inom föreskriven tid, skapas bättre förutsättningar till kontroll och ordning av de valsedlar som måste finnas. Dock kräver ett sådant åtagande att förändringar behöver ske på en rad områden, vilka listas nedan (och några har även nämnts tidigare i promemorian).

1. Antalet listor behöver reduceras till en kandidatlista per parti och valkrets. Det blir ogörligt för röstmottagarna att hålla reda på fler än en lista per parti i valsedelsställen.
2. Endast partier som har registrerad partibeteckning får valsedlar tryckta och utlagda. Ansvaret för att tillhandahålla valsedlar tas helt över av valadministrationen och samtliga partier med registrerad partibeteckning får sina valsedlar utlagda.
3. Datumet för registrering av partibeteckning flyttas till 2 maj och det är också sista datum för partier att lämna in kandidatlistor för att valsedlarna ska hinna tryckas och distribueras till rätt kommun i tid innan förtidsröstningen påbörjas.
4. Partivalsedlarna tas bort.
5. Valnämnderna behöver planera sin organisation, distribution och lagerhållning av namnvalsedlar.
6. Det kan behövas fler personer vid röstmottagningen med särskilt ansvar för tillhandahållandet av valsedlarna och för att säkerställa ordningen bland valsedlarna.⁸

Dessa förändringar skapar tillsammans bättre möjligheter för det offentliga att ha kontroll över den totala volymen valsedlar som behöver tryckas och distribueras, och det blir färre ansvariga instanser för tillhandahållandet av de valsedlar väljarna behöver för att kunna rösta. Med färre och endast offentliga instanser som ansvarar för lagerhållning, distribution och tillhandahållande kan dessutom enhetliga krav ställas på tjänsteleverantörer, vilket reducerar riskerna i hanteringen av valsedlar i stort.

En fördel med förslaget är vidare att valadministrationen ansvarar för all förvaring av valsedlar inför ett val. Idag är det partier som förvarar stora mängder valsedlar med varierande möjligheter till säker förvaring, vilket är en risk för valets genomförande.

Rimligt antal partier vars valsedlar tillhandahålls

För att det ska bli hanterbart för kommunernas valnämnder att tillhandahålla samtliga valsedlar behöver det vara ett rimligt antal partier vars valsedlar tillhandahålls.

Valmyndigheten har tittat på våra grannländers reglering. I Danmark måste ett parti ha fått minst 1/175 av samtliga röster i föregående val för att finnas med på en valsedel.⁹ I Norge

⁸ Valmyndigheten menar dock att denna förstärkning ändå behövs för att hålla ordning på valsedlar bakom avskärningarna, även om förslaget att det offentliga tar över ansvaret för att tillhandahålla namnvalsedlar inte träder i kraft. Det är Valmyndighetens uppfattning att många valnämnder stödjer den bedömningen.

⁹ Danmark har en gemensam valsedel med alla partier på samma valsedel.

måste partiet ha fått 5000 röster i föregående parlamentsval, respektive minst 500 röster i ett fylke, för att få valsedlar utlagda. Det är rimligt att ett parti ska kunna göra troligt att man får stöd av väljare i valet genom att några månader innan valet har hunnit samla ihop visst stöd, om man ska få sina valsedlar utlagda i vallokalen. Det är också rimligt att antalet valsedlar inte är större än att väljarna har möjlighet att skapa en överblick över de partier som ställer upp i ett val.

I Sverige finns det olika sätt för ett parti att delta i ett val. Det finns möjlighet att registrera en partibeteckning men också möjlighet att anmäla deltagande i val utan att ha registrerat en partibeteckning. Valmyndigheten föreslår att valsedlar i framtiden ska tillhandahållas för samtliga partier som registrerat partibeteckning och lämnat in kandidatlista, samt angett om kandidaterna ska vara anmälda. Idag ska registrering av partibeteckning ske senast 28 februari året när det är val till riksdag, kommun- och regionfullmäktige. För att partierna ska ha bättre möjligheter att hinna med att registrera partibeteckning och anmäla kandidater föreslår Valmyndigheten att datumet i vallagen ändras och att registrering av partibeteckning kan ske till och med den 2 maj innan val till riksdag, kommun- och regionfullmäktige.

Sammanfattningsvis innebär förslaget att staten står för finansiering och distribution av valsedlar och att kommunerna tillhandahåller dem, för:

- riksdagsval: partier som har registrerat partibeteckning för val till riksdagen och lämnat in en kandidatlista för en eller flera valkretsar inom föreskriven tid. Max 1 lista per valkrets,
- regionfullmäktigeval: partier som har registrerat partibeteckning för riksdagsval eller aktuellt regionfullmäktigeval samt lämnat in en kandidatlista för aktuellt valområde inom föreskriven tid. Max 1 lista per valkrets,
- kommunfullmäktigeval: partier som har registrerat partibeteckning för riksdagsval eller aktuellt regionfullmäktigeval eller aktuellt kommunfullmäktigeval samt lämnat in en kandidatlista för aktuellt valområde inom föreskriven tid. Max 1 lista per valkrets, eller valområde om inte kommunen är valkretsindelad.

Partierna slipper all egen hantering och distribution av valsedlar

Genom att föra över allt ansvar för tillhandahållandet av valsedlar till det offentliga finns inte längre något behov för partierna att själva hantera, bekosta och distribuera de egna valsedlarna. Partierna slipper således förbereda och bekosta den omfattande logistik som idag krävs för att partiets valsedlar ska levereras till alla ställen där man kan rösta där partiet ställer upp i val. Partierna kan också lita på att valsedlarna trycks och att de hinner levereras i tid. Dessutom slipper partierna se till att valsedlar fylls på om de tar slut. Det är idag en stor arbetsuppgift för alla partier, särskilt de mindre partierna, då det finns ca 6000 vallokaler öppna på valdagen och ca 2500 röstningslokaler för förtidsröstning som är öppna under 18 dagar. Den totala mängden transporter minskas också då valsedlarna inte behöver transporteras till partierna utan kan skickas direkt till Valmyndighetens distributionscenter för ompackning till respektive kommun. Logistikflödet och kontrollen över valsedlarna förbättras med denna förändring.

En sådan förändring skulle innebära att partierna behöver lämna in sina kandidatlistor drygt fyra månader före valdagen för att valsedlarna ska hinna tryckas och distribueras till rätt valnämnder. I praktiken sker redan idag de flesta valsedelsbeställningar tidigare än den tid

som här föreslås, så regleringen får inte några praktiska konsekvenser för de allra flesta partier. Tvärtom ges partierna i detta förslag ytterligare två månader i tid för kandidatnominering och för att registrera partibeteckning.

Denna förändring innebär också att partier som endast anmält deltagande i val inte får valsedlar tryckta och utlagda i röstnings- och vallokaler. Väljare måste, för att rösta på ett sådant parti, istället använda en blank valsedel. Detta kan dock sägas vara ett rimligt krav för att det offentliga i praktiken ska klara av ansvaret för att tillhandahålla partiernas namnvalsedlar. I vallokaler och röstningslokaler behöver kommunernas valnämnder se till att det finns listor på eller annan godtagbar presentation över alla partier som anmält deltagande, där det framgår vilka som det inte finns valsedlar utlagda för.

Förslaget att ta bort partiernas egen hantering av valsedlar innebär att partierna inte behöver tillhandahålla namnvalsedlar till alla vallokaler och röstningslokaler i landet, eller stå utanför vallokaler och dela ut valsedlar. Det innebär vidare att partierna inte längre kommer att ha möjlighet att beställa valsedlar för eget bruk, till exempel för postutskick eller utdelning vid valstugorna. Denna begränsning är nödvändig för att hålla nere volymerna och få bättre kontroll över ordningen bland valsedlarna, och utgör den del som partierna behöver ge upp för att slippa kostnader, logistik och ansvar för tillhandahållandet av namnvalsedlar vid röstning inom landet. Valmyndigheten är medveten om att det kan vara en stor förändring för partierna, som kan behöva hitta nya sätt att driva valkampanjer och sprida information om kandidater osv. Valmyndigheten bedömer dock att det är en nödvändig förändring och att det bör finnas stora fördelar även för partierna att slippa hantering och distribution av valsedlar.

En fördel med denna ordning är också att det är samma partiers valsedlar som kommer att finnas tillgängliga i alla röstnings- och vallokaler i en och samma kommun. En ytterligare fördel är att alla registrerade partier, oavsett storlek, får lika förutsättningar. Många små partier har inte möjligheter att ta sig till samtliga vallokaler för att tillhandahålla sina valsedlar och med denna förändring kommer även dessa valsedlar tillhandahållas i samtliga lokaler (förutsatt att partiet har registrerat partibeteckning samt lämnat in kandidatlistor inom föreskriven tid).

6 Konsekvenser

6.1 Utlandsröstning

Förslaget om att endast ha blanka valsedlar hos utlandsmyndigheter innebär att antalet valsedlar som distribueras till utlandsmyndigheter minskar med ungefär hälften. Det minskar också kostnader för porto med ungefär hälften, vilket är drygt 150 000 kr.

Uträkningen att portot minskar med ungefär hälften bygger på uppskattningar. Antalet blanka valsedlar som behövs kommer att vara betydligt färre än partivalsedlarna. Behovet av partivalsedlar 2022 på utlandsmyndigheterna har Valmyndigheten uppskattat till ca 420 000 och behovet av blanka valsedlar med detta förslag uppskattas till ca 180 000.

Den stora vinsten med förslaget är dock att distributionen underlättas och kan genomföras tidigt inför valet, vilket gör att de ibland stora utmaningar som finns med att få fram material till utlandsmyndigheter kan mötas. Det minskar riskerna för röstmottagningen. För utlandsmyndigheternas del underlättar det också organisationen att inte behöva förvara valsedlar bakom skärmar.

För väljarnas del är det delvis ett nytt system, att de själva skriver partinamn och ev. kandidat på en blank valsedel. Det är svårt att säga hur det uppfattas av väljarna utan att genomföra undersökningar med dem, så kallade fokusgruppsundersökningar. Det är dock så att väljare redan idag brevröstar från utlandet, det vill säga med bara en blank valsedel som de skriver parti och ev. kandidat på.

6.2 Röstning i Sverige

Genom att ta bort partivalsedlarna kommer valsedlarna att minska med 114 656 000 jämfört med 2018. Gällande namnvalsedlar bedömer Valmyndigheten att valsedlarna kommer att minska med ca 270 000 000. Den siffran är dock väldigt osäker eftersom antalet partier som kommer att registrera partibeteckning inte finns för 2022, så beräkningarna bygger på uppskattningar. De blanka valsedlarna kommer att behöva öka hos utlandsmyndigheterna, eftersom endast blanka valsedlar ska användas där. Sammantaget bedömer Valmyndigheten att valsedlarna med dessa förslag kan komma att minska i antal med 379 190 000 i antal, se nedanstående tabell.

	Antal 2018	Uppskattat antal 2022 med de föreslagna förändringarna	Skillnad
Partivalsedlar	114 656 000	0	- 114 656 000
Namnvalsedlar	569 534 000	300 000 000	- 269 534 000
Blanka valsedlar	9 700 000	14 700 000	+ 5 000 000
Leveransadresser	1750 ca	290	- 1460 adresser

Det minskade antalet valsedlar i tabellen ovan innebär också att kostnaderna kommer att minska med ca åtta miljoner kronor, jämfört med 2018. Den siffran är dock mycket osäker

och bygger på uppskattningar av antal listor, andel partier som väljer att trycka partisymbol i färg samt osäkerhet om priser eftersom upphandling för valet 2022 inte är genomförd ännu.

Den stora vinsten är dock inte heller här kostnader utan säkerhet. Med dessa förändringar distribueras och förvaras valsedlar endast av kommuner. Det innebär större säkerhet före och under valet. Idag distribueras valsedlar efter att de tryckts till de adresser som partierna önskar. Vid det senaste valet distribuerades valsedlar till ca 1750 leveransadresser, varav några av dem låg i utlandet. Det finns inga garantier för att valsedlarna förvaras säkert. Att distribuera och förvara valsedlar hos kommunerna innebär förstås också utmaningar men förutsättningarna för säker hantering bedöms betydligt bättre. Genom att minska antalet leveransadresser kraftigt innebär det förstås också minskade ansträngningar på miljön.

En konsekvens av att valmyndigheterna tillhandahåller valsedlarna är att det blir många valsedlar att hålla ordning på och att kontrollerna bakom valsedelställen kan behöva bli ännu fler, eftersom kommunerna behöver kontrollera noggrannare när hela ansvaret hamnar hos dem. Det är däremot bättre för valets säkerhet att det är kommuner och inte partier som kontrollerar valsedlarna regelbundet. Det kan med denna förändring bli ca 33 valsedlar för riksdagsval, 16 valsedlar för regionval och 19 valsedlar för kommunval att hålla reda på för den kommun som har flest registrerade partier. I ca 223 kommuner kommer det dock att vara betydligt färre valsedlar. Det är ändå många partiernas valsedlar att hålla ordning på. Dock, utan att de föreslagna förändringarna genomförs, är det nästan lika många valsedlar, med skillnaden att det är många olika aktörer/partier som ska hålla ordning bakom skärmarna, vilket riskerar att leda till stora utmaningar. Valmyndigheten bedömer att ordningen i röstnings- och vallokaler är överordnad och att förutsättningarna för en god ordning förbättras genom den föreslagna förändringen. Syftet är naturligtvis inte att underlätta för valadministrationen utan att skapa tydlighet för väljarna och ett säkert val 2022.

6.3 Samlad bedömning

Sammantaget bedömer Valmyndigheten att förslagen i denna promemoria leder till en säkrare, enklare och tydligare hantering av valsedlar under valen 2022. Det kommer inte att lösa alla problem med valsedlar bland annat eftersom namnvalsedlarna fortfarande kommer att finnas bakom en skärm som behöver kontrolleras efter varje väljare så att ordningen bland valsedlarna upprätthålls. Men eftersom mängden valsedlar bakom avskärmningen minskar kommer det att underlätta för kommunerna att hitta lokaler där avskärmningarna får plats. För väljarna blir det tydligare och enklare att hitta rätt valsedel då det inte kommer att finnas flera olika varianter av valsedlar att välja på per parti, utan istället bara en namnvalsedel per parti samt blanka valsedlar.

7 Ikraftträdande

Flera av dessa förslag kräver större informationsinsatser inför valet 2022. Inom ramen för ordinarie informationskampanj inför valet, kan information produceras om hur man röstar på utlandsmyndighet, vilka valsedlar som finns i röstnings- och vallokaler och så vidare. Tydlig information före och under röstningen samt tillgänglig information i röstnings- och vallokaler om anmälda partier och samtyckande kandidater är en viktig förutsättning för att förändringarna ska leda till förbättringar. Därför behöver beslut om förändringar fattas så tidigt som möjligt, senast under våren 2021, för att kunna förberedas och träda i kraft inför valet 2022.